

НОВИ ЗАКОНСКИ ПРОПИСИ КОЈИМА СЕ УРЕЂУЈЕ ОЦЕЊИВАЊЕ У ОСНОВНОМ ОБРАЗОВАЊУ И ВАСПИТАЊУ

НОВИ ПРАВИЛНИК О ОЦЕЊИВАЊУ УЧЕНИКА У ОСНОВНОМ ОБРАЗОВАЊУ И ВАСПИТАЊУ ("Службени гласник РС", број 34/2019)

Закон о основама система образовања и васпитања ("Службени гласник РС", број 88/2017, 27/2018-др.закони и 10/2019, даље: **ЗОСОВ**), измењен је и допуњен („Службени гласник РС“ број 10/2019) бројним новинама, посебно у области основног образовања и васпитања.

Такође је Закон о основном образовању и васпитању ("Службени гласник РС", бр. 55/2013, 101/2017, 27/2018 - др. Закон и 10/2019, даље: **Закон**) усаглашен са новим одредбама ЗОСОВ-а, односно прецизиране се и иновирани одредбе којима се уређује, поред осталог, начин оцењивања успеха и владања ученика у основној школи.

Сходно наведеном, а на основу члана 75. став 5. ЗОСОВ-а, министар просвете, науке и технолошког развоја (даље: министар) донео је нови Правилник о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању ("Службени гласник РС", број 34/2019, даље: **Правилник**).

Правилником је утврђен начин, поступак и критеријуми оцењивања успеха из обавезних предмета, изборних програма, активности и владања и друга питања од значаја за оцењивање ученика и одраслих у основном образовању и васпитању (даље: **ученик**).

Сврха, принципи и врсте оцењивања ученика

Одредбама Правилника, детаљније је уређена сврха оцењивања, односно, кроз поступак оцењивања, који је саставни део процеса наставе и учења, обезбеђује се стално праћење остваривања прописаних исхода и стандарда постигнућа ученика.

Оцењивањем се ученик оспособљава за: објективну процену сопствених постигнућа и постигнућа других ученика, постављање личних циљева током процеса учења, развија се систем вредности и обезбеђује се поштовање општих принципа система образовања и васпитања утврђених ЗОСОВ-им.

Правилником је дефинисан сврха оцењивања и за ученике са сметњама у развоју и инвалидитетом, односно за ове ученике се обезбеђује стално праћење остваривања прилагођених циљева, садржаја и исхода у савладавању индивидуалног образовног плана.

Принципи оцењивања остали су исти, као и према ранијим законским одредбама: објективност у оцењивању према утврђеним критеријумима, релевантност оцењивања, коришћење разноврсних техника и метода оцењивања, правичност у оцењивању, редовност и благовременост у оцењивању, оцењивање без дискриминације и издвајања по било ком основу, уважавање индивидуалних разлика, потреба, узраста, претходних постигнућа ученика и тренутних услова у којима се оцењивање одвија.

Утврђена је, као и до сада, примена две врсте оцењивања ученика: формативно и сумативно оцењивање, којима се обавља праћење развоја, напредовања и остварености постигнућа ученика у току школске године.

Према одредбама Правилника **формативно оцењивање** је редовно праћење и процена напредовања у остваривању прописаних исхода, стандарда постигнућа и ангажовања у оквиру обавезног предмета, изборних програма, активности (пројектне наставе и слободних наставних активности) са и без модула, као и праћење владања ученика, које садржи повратну информацију о остварености прописаних исхода и стандарда постигнућа и ангажовања у оквиру предмета, изборних програма, активности са и без модула, предузете активности од стране наставника за унапређивање постигнућа ученика, процена њихове делотворности и јасне и конкретне препоруке за даље напредовање.

Оценама добијеним **сумативним оцењивањем** вреднују се постигнућа ученика на крају програмске целине или на крају полугодишта из обавезног предмета, изборних програма, активности и владања и оне су у првом разреду описне (на крају полугодишта, односно школске године), а у осталим разредима су по правилу бројчане.

За разлику од формативног оцењивања, које се по правилу евидентира у педагошкој евиденцији, сумативне оцене се обавезно евидентирају у прописаној евиденцији о образовно-васпитном раду (даље: дневник), а могу бити унете и у педагошку документацију наставника, у складу са Правилником.

Оцена ученика

Оцена је описна и бројчана и јавно се саопштава ученику одмах по добијању, са образложењем које садржи препоруку и активности које ученик треба да предузме у даљем раду.

Оцена представља објективну и поуздану меру напредовања, развоја, ангажовања ученика и његове самосталности у раду и показатељ је квалитета и ефикасности рада наставника и школе у остваривању прописаних исхода и стандарда постигнућа.

Ученик се оцењује у току школске године:

- у првом разреду основног образовања и васпитања из обавезног предмета, изборних програма и активности (пројектне наставе) описном оценом, односно закључна оцена из обавезног предмета, која је за ове ученике описна, исказује се као напредовање ученика у остваривању исхода, ангажовање и препорука:

-од другог до осмог разреда, из обавезног предмета и изборног програма други страни језик, бројчаном оценом: одличан (5), врло добар (4), добар (3), довољан (2) и недовољан (1), из изборних програма (верска настава и грађанско васпитање, матерњи језик/говор са елементима националне културе и активности, пројектне наставе и слободних наставних активности) описном оценом: истиче се, добар, задовољава и из владања описном и бројчаном оценом.

Правило је да се ученик оцењује најмање четири пута у полугодишту.

У циљу усклађивања оцењивања ученика у основном образовању и васпитању са одредбама ЗОСОВ-а и Закона, Правилником је прописан изузетак, да, ако је недељни фонд часова обавезног предмета, изборног програма и активности један час, ученику може да се утврди закључна оцена, ако је оцењен најмање два пута у полугодишту.

Ученику не може да се утврди закључна оцена ако није оцењен најмање четири пута из обавезног предмета и изборног програма други страни језик у току полугодишта, односно најмање два пута у току полугодишта уколико је недељни фонд обавезног предмета, изборног програма и активности један час.

Имајући у виду чињеницу да би наведене одредбе имале штетне последице за ученика који редовно похађа наставу и извршава школске обавезе, а нема прописани број оцена у полугодишту, Правилником је прописано да је наставник дужан да таквог ученика оцени на посебно организованом часу у току трајања полугодишта уз присуство одељењског старешине, педагога или психолога.

У циљу правилне и потпуне примене наведених одредаба, које се односе на оцењивање, Правилником је прописано да одељењски старешина има обавезу да редовно прати оцењивање ученика и указује предметним наставницима на број прописаних оцена које ученик треба да има у полугодишту ради утврђивања закључне оцене.

Важно је напоменути да, сходно одредбама ЗОСОВ-а и Закона, одредбе Правилника уређују да се ученику не може умањити оцена из обавезног предмета, изборних програма и активности (пројектне наставе и слободних наставних активности) због његовог односа према ваннаставним активностима или непримереног понашања у школи.

Као и до сада, Правилником је уређено оцењивање из обавезног предмета: музичка култура, ликовна култура, физичко и здравствено васпитање, на другачији начин, тако да се оцењивање обавља у складу са учениковим способностима, степеном спретности и умешности, а уколико ученик нема развијене посебне способности, приликом оцењивања из наведених обавезних предмета узима се у обзир индивидуално напредовање у односу на сопствена претходна постигнућа и могућности, нарочито се узима у обзир ангажовање ученика у наставном процесу.

Бројчана оцена ученика обавезног предмета и изборног програма други страни језик

На основу Правилника, ученик се оцењује бројчано из обавезних предмета и изборног програма други страни језик, у складу са законом и овим правилником.

Правилником су, у односну на раније, потпуније уређени критеријума на основу којих ученик добија бројчану оцену из обавезних предмета и изборног програма други страни језик, у току школске године.

Критеријуми за бројчано оцењивање из обавезних предмета и изборног програма други страни језик, у току школске године, су:

- оствареност исхода,
- самосталност и
- ангажовање ученика.

Оцену одличан (5) добија ученик који:

- у потпуности показује способност трансформације знања и примене у новим ситуацијама;
- лако логички повезује чињенице и појмове;
- самостално изводи закључке који се заснивају на подацима;
- решава проблеме на нивоу стваралачког мишљења и у потпуности критички расуђује;
- показује изузетну самосталност уз изузетно висок степен активности и ангажовања.

Оцену врло добар (4) добија ученик који:

- у великој мери показује способност примене знања и логички повезује чињенице и појмове;
- самостално изводи закључке који се заснивају на подацима;
- решава поједине проблеме на нивоу стваралачког мишљења и у знатној мери критички расуђује;
- показује велику самосталност и висок степен активности и ангажовања.

Оцену добар (3) добија ученик који:

- у довољној мери показује способност употребе информација у новим ситуацијама;
- у знатној мери логички повезује чињенице и појмове;
- већим делом самостално изводи закључке који се заснивају на подацима и делимично самостално решава поједине проблеме;
- у довољној мери критички расуђује;
- показује делимични степен активности и ангажовања.

Оцену довољан (2) добија ученик који:

- знања која је остварио су на нивоу репродукције, уз минималну примену;
- у мањој мери логички повезује чињенице и појмове и искључиво уз подршку наставника изводи закључке који се заснивају на подацима;
- понекад је самосталан у решавању проблема и у недовољној мери критички расуђује;
- показује мањи степен активности и ангажовања.

Недовољан (1) добија ученик који:

- знања која је остварио нису ни на нивоу препознавања и не показује способност репродукције и примене;
- не изводи закључке који се заснивају на подацима;
- критички не расуђује;
- не показује интересовање за учешће у активностима нити ангажовање.

Закључна оцена обавезног предмета, изборног програма и активности

Закључна оцена из обавезног предмета, изборног програма и активности (пројектне наставе и слободних наставних активности) утврђује се на крају првог и другог полугодишта, на основу свих појединачних оцена које су унете у дневник од почетка школске године, а у складу са законом.

За ученика првог разреда закључна оцена из обавезног предмета је описна и исказује се као напредовање ученика у остваривању исхода, ангажовање и препорука и она се, заједно са закључном оценом из изборних програма и активности (пројектна настава), уноси у ђачку књижицу и ученик прелази у наредни разред

Закључна оцена за ученика од другог до осмог разреда је из:

- обавезног предмета и из изборног програма други страни језик бројчана,

- изборних програма и активности (слободне наставне активности и пројектна настава), описна: истиче се, добар и задовољава и не утиче на општи успех ученика.

У току образовно-васпитног рада, ученика од првог до четвртог разреда оцењује наставник који изводи наставу, а ученика од петог до осмог разреда предметни наставник.

Оцену на крају полугодишта утврђује одељењско веће на предлог наставника, односно предметног наставника, а ако одељењско веће не прихвати образложени предлог закључне оцене предметног наставника, онда оно утврђује нову оцену гласањем, која се уписује у дневник рада, у предвиђену рубрику и евидентира се у напомени, а у записнику са одељењског већа шире образлаже

У ситуацији када предмет садржи модуле, закључна оцена се изводи на основу позитивних оцена свих модула у оквиру предмета.

Закључна оцена за успех из обавезног предмета и изборног програма други страни језик не може да буде већа од највеће појединачне оцене уписане у дневник, добијене било којом техником провере знања и не може да буде мања од:

- 1) одличан (5), ако је аритметичка средина свих појединачних оцена најмање 4,50;
- 2) врло добар (4), ако је аритметичка средина свих појединачних оцена од 3,50 до 4,49;
- 3) добар (3), ако је аритметичка средина свих појединачних оцена од 2,50 до 3,49;
- 4) довољан (2), ако је аритметичка средина свих појединачних оцена од 1,50 до 2,49.

Важно је напоменути да је Правилником јасно дефинисана ситуација, која је често била спорна у пракси, да се на крају другог полугодишта, приликом утврђивања аритметичке средине свих појединачних оцена, не узима у обзир, односно не рачуна, закључна оцена на првом полугодишту.

Оцењивање ученика који остварују додатну подршку у образовању

Правилником је посебно уређено оцењивање ученика коме је услед социјалне ускраћености, сметњи у развоју, инвалидитета, тешкоћа у учењу, ризика од раног напуштања школовања и других разлога потребна додатна подршка у образовању и васпитању. Ови ученици се оцењује на основу ангажовања и степена остварености циљева и исхода дефинисаних планом индивидуализације и ИОП-ом.

Ученици, који стичу образовање и васпитање по:

- ИОП-у 1, оцењује се на основу ангажовања и степена остварености исхода, уз прилагођавање начина и поступка оцењивања,

-по ИОП-у 2, оцењује се на основу ангажовања и степена остварености прилагођених циљева и исхода, који су дефинисани у персонализованом плану наставе и учења, уз прилагођавање начина и поступка оцењивања,

- индивидуалном образовном плану, а не остварује планиране циљеве и исходе, ревидира се индивидуални образовни план.

Оцењивање ученика са изузетним способностима, који стиче образовање и васпитање на прилагођен и обогаћен начин, применом индивидуалног образовног

плана, врши се на основу праћења остваривања прописаних исхода и стандарда постигнућа и ангажовања.

„Иницијално процењивање“, начин и поступак оцењивања

„Иницијално процењивање“, које на почетку школске године обавља наставник процењивањем претходних постигнућа ученика у оквиру одређене области, предмета, модула или теме, која су од значаја за обавезни предмет, изборни програм и активност, а у циљу планирања рада наставника и даљег праћења напредовања ученика, обавља се на исти начин као и до сада и резултати „иницијалног процењивања“ се не оцењују.

Ученик се оцењује на основу усмене и писмене провере постигнућа и практичног рада, а у складу са програмом обавезног предмета, изборног програма и активности.

Важна новина у начину оцењивања, а која је прецизирана Правилником, је да ученик треба, да буде оцењен, у току полугодишта, најмање једном оценом, на основу усмене провере постигнућа.

Поред наведених начина оцењивања, ученик се оцењује и на основу активности и његових резултата рада, а нарочито: излагања и представљања (изложба радова, резултати истраживања, модели, цртежи, постери, дизајнерска решења и др), учешћа у дебати и дискусији, писања есеја, домаћих задатака, учешћа у различитим облицима групног рада, рада на пројектима, збирке одабраних ученикових продуката рада - портфолија, у складу са програмом наставе и учења, односно школским програмом.

Посебно је утврђено, да је основ за оцењивање постигнућа ученика из практичног рада, огледа, лабораторијске и друге вежбе, уметничког наступа и спортске активности: примена учениковог знања, самосталност, показане вештине у коришћењу материјала, алата, инструмената и других помагала у извођењу задатка, као и примена мера заштите и безбедности према себи, другима и околини, у складу са програмом наставе и учења, односно школским програмом.

Распоред писмених задатака и писмених провера

Распоред писмених задатака и писмених провера (у даљем тексту: распоред) дужих од 15 минута уписује се у дневник и објављује се за свако одељење на огласној табли школе и на званичној интернет страни школе најкасније до краја треће наставне недеље у сваком полугодишту.

Распоредом може да се планира највише једна провера у дану, а две у наставној недељи.

Распоред утврђује директор на предлог одељењског већа.

Новина уређена Правилником је да распоред писмених задатака и писмених провера може да се мења, када то утврди директор, на предлог наставника, уз сагласност одељењског већа и када се наведена промена распореда објави на исти начин као и распоред.

Писмене провере

Према одредбама Правилника, писмене провере постигнућа могу бити у трајању до 15 минута и у трајању дужем од 15 минута.

Писмене провере постигнућа у трајању до 15 минута, које се спроводе ради утврђивања остварености циља једног или више часова и савладаности дела реализованих програмских садржаја, односно остварености операционализованих исхода, обављају се без најаве.

Оцене из писмене провере постигнућа у трајању до 15 минута се не уписују у дневник, већ се евидентирају у педагошкој документацији наставника и имају сврху да се на основу њих прате постигнућа ученика на крају програмске целине или на крају полугодишта, а могу се узети у обзир приликом утврђивања закључне оцене за ученика, али само ако је то, у најбољем интересу ученика.

У поступку оцењивања ученика на основу **писмене провере постигнућа у трајању дужем од 15 минута:**

-распоредом писмених задатака и писмених провера дужих од 15 минута, планира се највише једна провера у дану, а две у наставној недељи;

-примену наведеног распореда утврђује директор на предлог одељењског већа и он се уписује у дневник рада и објављује се, за свако одељење, на огласној табли школе, односно на званичној интернет старни школе, најкасније до краја треће наставне недеље у сваком полугодишту;

-наставник је дужан да обавести ученике о садржајима програма наставе који ће се писмено проверавати према поменутом распореду, најкасније пет дана пре провере.

Ради правилне примене наведених одреби Правилника, утврђена је дужност одељењског старешине да благовремено указује директору и наставницима на обавезу поштовања распореда и прописани број провера, односно да прати да се писмени задаци и писмене провере, дуже од 15 минута, остварују у складу са распоредом.

Провера постигнућа ученика обавља се на сваком часу и ученик у току часа може да буде само једанпут оцењен за усмену или писмену проверу постигнућа.

У ситуацији, када, после писмене провере постигнућа, више од половине ученика једног одељења добије недовољну оцену, поступа се, као и до сада, писмена провера се поништава за ученика који је добио недовољну оцену, а наставник је дужан, да, након поништене писмене провере, пре организовања поновљене провере, одржи допунску наставу, односно допунски рад.

Оцена из писмене провере постигнућа може бити поништена и ученику који није задовољан оценом.

Поновољена писмена провера постигнућа за ученика који је добио недовољну оцену, односно који није задовољан оценом, организује се само једанпут и може да буде организована на посебном часу.

Ученик и родитељ имају право увида у писани рад на начин који школа утврђује у сарадњи са родитељима и право на образложење оцене.

Оцењивање владања ученика

Владање ученика оцењује се, најмање два пута у току полугодишта, описно и бројчано.

Описно се оцењује владање ученика од првог до петог разреда основног образовања и васпитања, у току и на крају полугодишта, не утиче на општи

успех ученика, и изражава се као: примерно, врло добро, добро, задовољавајуће и незадовољавајуће.

Владање ученика од шестог до осмог разреда основног образовања и васпитања оцењује се описно у току полугодишта и бројчано на крају првог и другог полугодишта, односно, закључном оценом која утиче на општи успех ученика, и то: примерно (5), врло добро (4), добро (3), задовољавајуће (2) и незадовољавајуће (1).

Приликом оцењивања владања сагледава се понашање ученика у целини и оцена из владања се смањује због изречене васпитно-дисциплинске мере, а може да се смањи и због понашања за које је изречена васпитна мера.

Оцене из владања се поправља на предлог одељенског старешине најкасније на крају полугодишта, када се утврди да:

-ученик показује позитивне промене у свом понашању,

-прихвата одговорност за своје поступке након појачаног васпитног рада, оствареног друштвено корисног, односно хуманитарног рада, након изречене васпитне, односно васпитно-дисциплинске мере.

Описна оцена из владања у току полугодишта садржи васпитну препоруку и утврђује се на основу учениковог односа према обавезама и правилима понашања, нарочито понашања према другим ученицима, запосленима и имовини.

Правилник прави разлику у начину изражавања описа односа ученика према обавезама и описа његовог понашања према другим ученицима, запосленима и имовини и то кроз пет нивоа:

Опис односа према обавезама:

- 1) у потпуности извршава обавезе у школи;
- 2) углавном извршава обавезе у школи;
- 3) делимично извршава обавезе у школи;
- 4) углавном не извршава обавезе;
- 5) не извршава обавезе у школи.

Опис понашања према другим ученицима, запосленима и имовини:

- 1) представља пример другима својим односом према ученицима, запосленима и имовини;
- 2) има најчешће коректан однос према ученицима, запосленима и имовини;
- 3) понекад се непримерено односи према ученицима, запосленима и имовини;
- 4) често има непримерен однос према ученицима, запосленима и имовини;
- 5) најчешће има непримерен однос према ученицима, запосленима и имовини.

Закључну оцену из владања на крају полугодишта, утврђује одељењско веће на предлог одељењског старешине на основу критеријума:

-**понашања ученика у целини**, имајући при том у виду и ангажовање ученика у активностима изван наставе, у складу са школским програмом (слободне активности, ученичка задруга, заштита животне средине, заштита од насиља, злостављања и занемаривања, и програми превенције других облика ризичног понашања, културна активност школе);

-процењивањем његовог понашања и извршавања обавеза прописаних законом, а нарочито на основу односа према: школским обавезама, другим ученицима, запосленима школе и других организација у којима се остварује образовно-васпитни рад, школској имовини, имовини других лица или организација у којима се остварује настава или поједини облици образовно-васпитног рада и заштити и очувању животне средине и

-ефекта изречених васпитних или васпитно-дисциплинских мера, одређеног друштвено-корисног, односно хуманитарног рада.

На оцену из владања (описну, односно бројчану) не утичу оцене из обавезног предмета, изборних програма и активности (слободне наставне активности и пројектна настава).

Оцењивање на испиту

Оцена на испиту утврђује се већином гласова укупног броја чланова комисије, у складу са ЗОСОВ-им и Законом.

Приговор на оцењивање, оцену и испит према Правилнику

Према одредбама Правилника, ученик, његов родитељ, односно други законски заступник има право да поднесе:

- 1) приговор на оцену из обавезног предмета, изборног програма и активности и из владања у току школске године;
- 2) приговор на закључну оцену из обавезног предмета, изборног програма и активности и из владања на крају првог и другог полугодишта;
- 3) приговор на испит, у складу са ЗОСОВ-им.

Обавештавање о оцењивању

На почетку школске године ученици, родитељи, односно други законски заступници, се обавештавају о критеријумима, начину, поступку, динамици, распореду оцењивања и доприносу појединачних оцена закључној оцени.

Утврђена је обавеза за одељенског старешину да, на примерен начин, благовремено -најмање четири пута у току школске године, обавештава родитеље, односно другог законског заступника, о постигнућима ученика, напредовању, мотивацији за учење, владању и другим питањима од значаја за образовање и васпитање.

Такође, утврђена је дужност одељенског старешине, да благовремено, званично, у писменој форми, обавести родитеља, односно другог законског заступника, о успеху и оценама, евентуалним тешкоћама и изостанцима ученика и последицама изостајања ученика, ако родитељ, односно други законски заступник не долази на родитељске и индивидуалне састанке.

Евиденција о успеху ученика

Наставник има обавезу, да у поступку оцењивања, прикупља и бележи податке, о постигнућима ученика, процесу учења, напредовању и развоју ученика током године у прописаној евиденцији и својој педагошкој документацији.

Под „педагошком документацијом“, у смислу овог Правилника, сматра се писана документација наставника која садржи: личне податке о ученику и његовим индивидуалним својствима која су од значаја за постигнућа, податке о провери постигнућа, ангажовању ученика и напредовању, датим препорукама, понашању ученика и друге податке од значаја за рад са учеником и његово напредовање.

Ступање на снагу Правилника

Правилник ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у "Службеном гласнику Републике Србије", односно 25. маја 2019. године, а примењује се почев од школске 2019/2020. године.

Прелазни режим

Важно је напоменути да је Правилником уређен и прелазни режим.

То у пракси значи да се на оцењивање ученика који су школске 2019/2020. године трећи, четврти, седми и осми разред примањују одредбе Правилника о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању ("Службени гласник РС", бр. 67/2013) до завршетка циклуса образовања и васпитања.

На оцењивање осталих ученика, односно ученика који су од 1. септембра 2019. године уписали: први, други, пети и шести разред, примењују се одредбе Правилника.

...јун 2019. год.

аутор: Биљана Антић, дипл. правник